

FÁBIÁN GYULA

A „mesterséges intelligencia” EU általi szabályozásának dilemmáiról és kihívásairól

On the Dilemmas and Challenges of EU Regulation of “Artificial Intelligence”

Abstract: Artificial Intelligence (AI), although a marketing concept since 1956, has emerged as a substantive source of law in the last decade. The European Union realized quite soon that its Member States were lagging behind in the development of AI and decided to be the first to regulate AI as a compensation. The final product of this process is Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonized rules for AI, which I have analysed in my paper from the perspective of regulatory challenges.

Keywords: Artificial Intelligence/Robo Sapiens; creator, user, developer responsibility; machine learning; Regulatory Sandbox; balance between innovation and regulation; harmonization; digital sovereignty; European Artificial Intelligence Board; unconscious, subliminal manipulation

Összefoglaló: A Mesterséges Intelligencia (MI) habár marketingfogalomként már 1956-ban forgalomba került, anyagi jogforrásként az utolsó évtizedben merült fel. Az Európai Unió elég hamar felismerte, hogy tagállamai elmaradtak az MI fejlesztésében, és kompenzálásképpen elhatározta, hogy első lesz az MI szabályozásában. Ennek a folyamatnak végeredménye az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689. rendelete (2024. június 13.) a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, amelynek elemzésével foglalkoztam tanulmányomban, a szabályozási kihívások perspektívájából.

Kulcsszavak: mesterséges Intelligencia/Robo Sapiens; alkotói, felhasználói, fejlesztési felelősség; gépi tanulás; Regulatory Sandbox; innováció és a szabályozás közötti egyensúly; harmonizáció; digitális szuverenitás; Mesterséges Intelligenciával Foglalkozó Európai Testület; öntudatlan, szubliminális manipuláció.

Andre Gide szerint „Az embernek kell legyen annyi intelligenciája, amellyel észre tudja venni, hogy nincs elég”.¹ Az intelligencia a következő emberi tulajdonságokban mutatkozik

1 <https://rightwords.ro/citate/trebuie-sa-ai-totusi-ceva-inteligenta-ca-sa-te-doara-ca--314> (letöltés ideje: 2024. 12. 16.).

meg: tudatosság, öntudat, nyelvezet, tanulási képesség, elvonatkoztatási képesség, alkalmazkodás.

Napjainkban intelligenciaügyben már az a kérdés, hogy a Robo Sapiens vagy „*r-sonality*”,² vagyis az ember által létrehozott „mesterséges intelligencia” lehet-e az ember konkurrens jogi szempontból?

A személy (*persona*) jogi fogalma nem azonosítható a személyiséggel rendelkező jogalannyal, hiszen a jog a természetes személyeket (*persona per se*) és a jogi személyeket (*persona per legem*) egyaránt személyként határozza meg, ám személyiséget csak az embernek tulajdonít.³

A mesterséges intelligencia (továbbiakban MI) marketingfogalomként 1956 óta létezik, és a számítógép képességét jelenti az intelligens emberi viselkedés utánzására. Egyszerűen fogalmazva, az MI-k olyan gépek vagy algoritmusok, amelyek az emberek vagy állatok kognitív funkcióit utánozzák, például a tanulást vagy a problémamegoldást. Az Európai Bizottság szigorúbb megfogalmazásában: „*A mesterséges intelligencia olyan rendszerekre utal, amelyek intelligens viselkedést mutatnak azáltal, hogy elemzik a környezetet és bizonyos fokú önállósággal végrehajtanak bizonyos célokat szolgáló műveleteket.*”

Az MI-rendszerek lehetnek:

1. tiszta szoftverek, amelyek a virtuális világban működnek (pl. virtuális asszisztensek, képelemző szoftverek, keresőmotorok, hang- és arcfelismerő rendszerek), vagy
2. hardvereszközökbe beépítettek (pl. fejlett robotok, autonóm autók, drónok vagy IoT, azaz Internet of Things alkalmazások).

Az MI mint lépcsőzetesen, fokozatosan megjelenő anyagi jogforrás és a létrehozásért/működésbe helyezéséért esetleges felelősséggel tartozók viszonya többek között a következő dilemmákat szüli:

Ha az *algoritmusok* számítások és szabályok sorozata, amelyeket egy probléma megoldására vagy egy adatkészlet elemzésére használnak, ki felel értük, szerzőjük/alkotójuk vagy használójuk/hasznélvezőjük?

Ha a *gépi tanulás* egy olyan MI-technika, amely matematikai algoritmusokkal hoz létre prediktív modelleket, ki felel értük, az, aki tanítja/fejleszti őket, vagy aki kérdéseket tesz fel neki?

A *mély tanulás egy olyan gépi tanulási típus*, amely meghatározhatja, hogy az előrejelzései pontosak-e. Algoritmusokat is használ az adatok elemzéséhez, de az MI-nél nagyobb léptékben teszi ezt, mert mesterséges neurális hálózatokat használ, amelyek több algoritmusrétegből állnak. Minden réteg megvizsgálja a bejövő adatokat, saját speciális elemzést végez, és olyan kimenetet hoz létre, amelyet más rétegek is megérthetnek. Ez a kimenet ezután a következő rétegnek lesz átadva, ahol egy másik algoritmus saját

2 UDVARY Sándor: *A non-humán ágensek (intelligens rendszerek) jogi szabályozása – robotok, dedikált rendszerek (önvezető autók) = A digitalizáció hatása az egyes jogterületeken*, szerk. HOMICSKÓ Árpád, KRE ÁJK, Budapest 2020, 239–256.

3 KLEIN Tamás: *Robtjog vagy emberjog? Az emberközpontú mesterséges intelligencia szabályozásának kiindulási pontjai = A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai*, szerk. TÖRÖK Bernát, ZÓDI Zsolt, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2021, 129.

elemzést végez, és így tovább. Ebben az esetben ki felel a működésért/eredményért, az, aki elősegíti ezt a magas szintű elemzést és ennek alkalmazását?

A *robotokért* mint kommunikációs képességekért ki felel, a robot vagy a gazdája?

Az *autonóm rendszerekért*, amelyek képesek alkalmazkodni a változó környezet-hez, ki fog felelni, az, aki működésbe hozta őket? Ha igen, akkor meddig felelhet értük időben és térben?

Azért kell előtérbe hozni az ember MI-ért való felelősségét, mert a szakiroda-lom szerint annak ellenére, hogy a számítási teljesítmény az utóbbi időkben óriá-si mértékben megnőtt, a valós neurális hálózatok több ezer döntési réteggel és több százezer csomóponttal rendelkeznek, és még mindig az emberi intelligencia vezet. Összehasonlításképpen, az OpenAI által biztosított GPT-3 – az egyik legerősebb ke-reskedelmi neurális hálózat – +175 milliárd paraméterrel (szinapszissal) rendelkezik, míg az emberi agy +100 trillió szinapszissal (majdnem 600-szor több az emberi kapa-citás).⁴ Ugyanakkor már most léteznek olyan MI-k, amelyek naponta 60000 bírósági határozatot képesek elolvasni és elemezni, és felvetődik a kérdés, hogy az ilyen „fárad-hatatlan neuronokkal és szinapszissokkal” rendelkező valaMI nem érdemelne-e meg jogi képességet vagy korlátozott cselekvési képességet?

Ezekre a kérdésekre próbál meg napjainkban választ adni az EU, azon felfogás mentén, hogy ha nem vagyunk képesek legjobbak lenni az MI kitalálásában, létreho-zásában, működtetésében, fejlesztésében, akkor legyünk a legjobbak ezen „fenomén” szabályozásában.

Az előkészítő munka 2018-ban kezdődött⁵ egy olyan, MI-vel foglalkozó magas szintű szakértői csoport felállításával, amely inkluzív és széles körű összetétellel ren-delkezett és 52 jól ismert szakértőből állt. Az Európai Tanács 2017-ben, míg az EU Tanács 2019-ben szorgalmazta „a sürgős fellépést az újonnan megjelenő tendenciák kezelé-se érdekében” (MI). Feleletként a Bizottság 2020. február 19-én kidolgozta a *Fehér könyv a mesterséges intelligenciáról: a kiválóság és a bizalom európai megközelítése* című alapo-zó dokumentumot.

Magát az MI-t szabályozó rendeletet először 2021-ben, még a generatív MI-eszközök, például az OpenAI ChatGPT-jének robbanásszerű elterjedése előtt fogalmazták meg, és 2023 novemberében „érdekeltségi felhívást” vagy ún. Regulatory sandboxot/szabályo-zási homokozót létesítettek egy mesterséges intelligenciáról szóló paktum létrehozása céljából, valamint azért, hogy elősegítsék a mesterséges intelligenciáról szóló jogsza-bályban előírt intézkedések korai végrehajtását a kulcsfontosságú uniós és nem uniós ágazati szereplők által. Ezáltal a vállalatoknak lehetőségük nyílt arra, hogy közösen értelmezzék a jövőbeli jogszabály célkitűzéseit, valamint demonstrálják és megosz-szák elkötelezettségüket a jövőbeli mesterséges intelligenciáról szóló törvény célkitű-zései iránt, és korán felkészüljenek annak végrehajtására. A Bizottság összegyűjtötte és közzétette a vállalásokat a láthatóság, a hitelesség növelése és a paktumban részt vevő vállalatok által kifejlesztett technológiákba vetett bizalom növelése érdekében.

4 Adrian MĂNTOIU: *AI sau nu AI in avocatura*, <https://www.wolterskluwer.com/ro-ro/expert-insights/ai-sau-nu-ai-in-avocatura> (letöltés ideje: 2024. 11. 14.).

5 Bernd KNAPP: *Der rechtliche Rahmen für Künstliche Intelligenz in der EU*, Johannes Kepler Universität, Linz, 2022, 11–21.

Miután az Európai Parlament plenáris ülése 2024. március 13-án 523-46 arányban, 49 tartózkodás mellett elfogadta a mérőföldkönek számító mesterséges intelligenciáról szóló 2024/1689. rendeletet (továbbiakban MI-rendelet). 2024. május 21-én az EU Tanács is elfogadta hivatalosan, és 2024. augusztus 1-jén hatályba is lépett.⁶ Ennek ellenére, rendhagyó módon a rendeletet a 113. szakasza szerint csak 2026. augusztus 2-től, azonban kivételes módon, a rendelet egy részét 2025-től, valamint 2027-től kell alkalmazni.⁷

Négy, különböző szintű szabályozási beavatkozással járó szakpolitikai alternatíva vizsgálatára került sor, és végül a 3+. alternatíva szerint jártak el:

1. alternatíva: önkéntes címkézési rendszert létrehozó uniós jogalkotási eszköz;
2. alternatíva: ágazati, „ad hoc” megközelítés;
3. alternatíva: arányos és kockázatalapú megközelítést követő horizontális uniós jogalkotási eszköz;
- 3+. alternatíva: arányos és kockázatalapú megközelítést követő horizontális uniós jogalkotási eszköz + a nem nagy kockázatú MI-rendszerekre vonatkozó magatartási kódexek;
4. alternatíva: horizontális uniós jogalkotási eszköz, amely kötelező követelményeket állapít meg valamennyi MI-rendszer vonatkozásában, függetlenül az általuk jelentett kockázattól.

Az MI-rendelet 3. cikke szerint az *„MI-rendszer olyan gépi alapú rendszer, amelyet különböző autonómiaszinteken történő működésre terveztek, és amely a bevezetését követően alkalmazkodóképességet tanúsíthat, és amely a kapott bemenetből – explicit vagy implicit célok érdekében – kikövetkezteti, miként generáljon olyan kimeneteket, mint például előrejelzéseket, tartalmakat, ajánlásokat vagy döntéseket, amelyek befolyásolhatják a fizikai vagy a virtuális környezetet”*. Ezen *„gépi alapú rendszert”* olyan technikák és megközelítések által lehet elérni, mint:

a) gépi tanulási megközelítések, ideértve a felügyelt, a felügyelet nélküli és a megerősítő tanulást, a módszerek széles skálájának, többek között a mélytanulásnak az alkalmazásával;

b) logikai és tudásalapú megközelítések, beleértve a tudás megjelenítését, az induktív (logikai) programozást, a tudásbázisokat, a következtetőmotorokat, a(z) (szimbolikus) érvelést és a szakértői rendszereket;

c) statisztikai megközelítések, Bayes-féle becslés, keresési és optimalizálási módszerek.

6 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689. rendelete (2024. június 13.) a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, valamint a 300/2008/EK, a 167/2013/EU, a 168/2013/EU, az (EU) 2018/858, az (EU) 2018/1139. és az (EU) 2019/2144. rendelet, továbbá a 2014/90/EU, az (EU) 2016/797. és az (EU) 2020/1828. irányelv módosításáról (a mesterséges intelligenciáról szóló rendelet) (EGT-vonatkozású szöveg), <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj> (letöltés ideje: 2024. 11. 14.).

7 a) az I. és a II. fejezetet 2025. február 2-től kell alkalmazni;

b) a III. fejezet 4. szakaszát, az V. fejezetet, a VII. fejezetet és a XII. fejezetet – a 101. cikk kivételével –, valamint a 78. cikket 2025. augusztus 2-től kell alkalmazni;

c) A 6. cikk (1) bekezdését és az e rendeletben foglalt vonatkozó kötelezettségeket 2027. augusztus 2-től kell alkalmazni.

A szabályozási kihívások identifikálása érdekében a Chat GPT segítségét kértem, és a következő eredményben részesültem:

1. Az innováció és a szabályozás közötti egyensúly megteremtése: az innováció előmozdítása és a mesterséges intelligenciával kapcsolatos technológiák felelős használatának biztosítása közötti egyensúly megteremtése kulcsfontosságú kihívás.
2. Etikai aggályok: a mesterséges intelligenciával kapcsolatos etikai kérdések, például az elfoglaltság, az átláthatóság, a magánélet védelme és az elszámoltathatóság kezelése.
3. Szabályozási keret: olyan átfogó szabályozási keret kidolgozása, amely a mesterséges intelligencia különböző aspektusaival foglalkozik, beleértve az olyan konkrét felhasználási eseteket, mint az autonóm járművek vagy az arcfelismerő technológia.
4. Végrehajtás: hatékony végrehajtási mechanizmusok biztosítása a mesterséges intelligenciára vonatkozó szabályozások betartásának nyomon követése és a jogsértések kezelése érdekében.
5. Nemzetközi együttműködés: együttműködés más országokkal és régiókkal a globális MI-szabványok kialakítása és a szabályozás következetességének előmozdítása érdekében.

Az igazi kihívás azonban a probléma összetettsége és idegen újdonsága, ami dinamizmusában rejlik, és konkrétan az MI jelenlegi uniós szabályozásában a következő problémákat identifikáltam:

1. Az MI-rendelet, teljesebb neve „rendelet a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról és egyes uniós jogalkotási aktusok módosításáról”. Megmagyarázhatatlan, hogy a rendelet mint másodlagos uniós jogszabály, amely természete szerint uniformizáló jellegű, miért kell harmonizálással foglalkozzon, miközben a jogközelítés vagy harmonizáció eszközei az irányelvek. Érthető viszont ez a cím, ha arra gondolunk, hogy ez a rendelet harmonizálni szeretné az MI alkalmazását azokban az uniós jogszabályokban, amelyek a gépek,⁸ játékok,⁹ kedvtelési vízi járművek és motoros vízi sporteszközök,¹⁰ felvonók,¹¹ robbanásveszélyes légkörben való használatra szánt felszerelések,¹² rádióberendezések,¹³ nyomástartó berendezések,¹⁴ kötélpálya-létesítmények,¹⁵ egyéni védőeszközök,¹⁶ a gáz-halmazállapotú tüzelőanyag égetésével üzemelő berendezések,¹⁷ orvostechikai eszközök,¹⁸ in vitro diagnosztikai

8 Az Európai Parlament (továbbiakban EP) és a Tanács 2006/42/EK irányelve.

9 Az EP és a Tanács 2009/48/EK irányelve.

10 Az EP és a Tanács 2013/53/EU irányelve.

11 Az EP és a Tanács 2014/33/EU irányelve.

12 Az EP és a Tanács 2014/34/EU irányelve.

13 Az EP és a Tanács 2014/53/EU irányelve.

14 Az EP és a Tanács 2014/68/EU irányelve.

15 Az EP és a Tanács (EU) 2016/424. rendelete.

16 Az EP és a Tanács (EU) 2016/425. rendelete.

17 Az EP és a Tanács (EU) 2016/426. rendelete.

18 Az EP és a Tanács (EU) 2017/745. rendelete.

orvostechikai eszközök,¹⁹ két- vagy háromkerekű járművek, valamint négykerekű motorkerékpárok,²⁰ mezőgazdasági és erdészeti járművek,²¹ tengerészeti felszerelések,²² vasúti rendszer,²³ gépjárművek és pótkocsijaik²⁴ szabályozásáról szólnak. Körülbelül 10-10 hozzákötődő irányelvet és rendeletet harmonizál az MI-rendelet, de a módosított irányelvek által a belső jogot is harmonizálja.

2. Annak ellenére, hogy az MI-rendelet jogharmonizációról beszél, célja az, hogy miután már néhány tagállam nemzeti szabályokat mérlegelt ezen a téren, biztosítsa az EU „digitális szuverenitását a globális közegben”, és az egységes alkalmazás érdekében biztosítsa a jogi széttagoltság elkerülését. Ugyanakkor hatásköri alapként a megosztott hatáskör – belső piac, közös egészségvédelmi biztonság (EUMSZ 114. cikk, fogyasztóvédelem) – területeire alapoz. Erre még rátehető az a zavaró tény, hogy a rendeletben a Bizottság felhatalmazást kap arra, hogy felhatalmazáson alapuló jogi aktusokat fogadjon el abból a célból, hogy módosítsa a nagy kockázatú MI-rendszerek felhasználási eseteit hozzáadással vagy módosítással (7. cikk).

3. Véleményem szerint az MI-rendelet nem egy átlátható szabályozás, hanem egy útvesztőkkel, más jogszabályokra, mellékletekre utaló próbálkozás, amelyről újszerű jellege ellenére sem lehet végérvényesen eldönteni, hogy új szabályozást hoz, vagy csak régebbi szabályozásokat aktualizál vagy egészít ki. Például ez a rendelet módosítja az általános adatvédelmi rendeletet,²⁵ a bűnüldözésben érvényesítendő adatvédelemről szóló irányelvet,²⁶ az elektronikus kereskedelemről szóló irányelvet,²⁷ a digitális szolgáltatásokról szóló rendeletet,²⁸ a hitelintézetek tevékenységéről és a prudenciális felügyeletről szóló irányelvet,²⁹ az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásokról szóló kerethatározatot³⁰ is, növelve ezáltal az átfedések, túlszabályozások veszélyét.

4. Az MI-rendelet egy újabb kritikát azzal érdemel ki, hogy létrehozza a Mesterséges Intelligenciával Foglalkozó Európai Testületet, miután már az EU-ban létezik „a nagy méretű IT-rendszerek üzemeltetési igazgatását végző európai uniós ügynökség” (eu-LISA), valamint az Európai Elektrotechnikai Szabványügyi Bizottság (CENELEC) és az Európai Távközlési Szabványügyi Intézet (ETSI). Ez az „intézményalkotás/szervhálózat-bővítés” a meglévő struktúrák feladatainak bővítése helyett az uniós bürokrácia túlburjánzását támogatja, az uniós költségvetést terheli alaptalanul, és melegeggyat teremt a hatáskörgyakorlási konfliktusoknak.

19 Az EP és a Tanács (EU) 2017/746. rendelete.

20 Az EP és a Tanács 168/2013/EU rendelete.

21 Az EP és a Tanács 167/2013/EU rendelete.

22 Az EP és a Tanács 2014/90/EU irányelve.

23 Az EP és a Tanács (EU) 2016/797. irányelve.

24 Az EP és a Tanács (EU) 2018/858. rendelete.

25 Az EP és a Tanács (EU) 2016/679. rendelete.

26 Az EP és a Tanács (EU) 2016/680. irányelve.

27 Az EP és a Tanács 2000/31/EK irányelve.

28 Az EP és a Tanács (EU) 2022/2065. rendelete.

29 Az EP és a Tanács 2013/36/EU irányelve.

30 A Tanács 2002/584/IB kerethatározata.

5. Elméletileg e rendelet fő célja a belső piac működésének javítása és az ember-központú és megbízható MI elterjedésének előmozdítása lenne, miközben biztosítja az egészség, a biztonság, az Alapjogi Chartában rögzített alapvető jogok – többek között a demokrácia, a jogállamiság és a környezetvédelem – magas szintű védelmét az Unióban az MI-rendszerek káros hatásaival szemben, valamint támogatja az innovációt. Ugyanakkor fontosabbnak tűnnek olyan másodlagos célok, mint: a bizalomémbresztés az egyéneken, a nyomon követhetőség emberi felügyelet által; a vállalkozások ösztönzése az ilyen megoldások fejlesztésére; az emberek jólétének növelése; egy erős és rugalmas, de ugyanakkor arányos szabályozás (észszerű, de dinamikus és kockázat-alapú korlátozások); az átfogó, technológiasemleges és időtálló szabályozási eszközök (az MI teljes életciklusára kiterjedő szabályozás) kidolgozása.

6. Az MI-rendelet mindenkire alkalmazható, amennyiben MI-rendszer szolgáltatójaként vagy alkalmazójaként jár el, beleértve az EU intézményeit és szerveit is. Pontosabban a forgalomba hozóra vagy üzembe helyezőre akkor is alkalmazást nyer, ha ez az EU területen kívül tartózkodik, valamint azokra is, akik harmadik országban tartózkodnak, amennyiben ezek MI-rendszere által előállított kimenet használatára az Unióban kerül sor (2. cikk). Az egyszerű használókra azonban az MI-rendelet nem ír elő kötelezettségeket.³¹

Ugyanakkor a rendelet olyan sok alkalmazási kivételt szabályoz, hogy ezek által nemcsak relativizálja, hanem gyakorlatilag semlegesíti saját alkalmazását, ugyanis nem kerül alkalmazásra:

- az uniós jog hatályán kívül eső területeken;
- a tagállamok nemzetbiztonságra vonatkozó hatásköreit illetően;
- katonai, védelmi vagy nemzetbiztonsági területeken;
- bűnüldözési és igazságügyi együttműködésre vonatkozó nemzetközi együttműködés vagy megállapodások keretében;
- a tudományos kutatás-fejlesztés kizárólagos céljára kifejlesztett és üzembe helyezett MI-rendszerekre vagy MI-modellekre, és azok kimenetére sem;
- az MI-rendszerekkel vagy MI-modellekkel kapcsolatos kutatási, tesztelési és fejlesztési tevékenységre azt megelőzően, hogy azokat forgalomba hozzák vagy üzembe helyezik;
- azokra, akik az MI-rendszereket pusztán személyes, nem szakmai tevékenység során használó természetes személyek;
- a szabad és nyílt forráskódú licencek alapján kibocsátott nem nagy kockázatú MI-rendszerekre.

7. Szabályozási furcaságnak számít az is, hogy az MI-rendelet 2. cikkének 11. bekezdése szerint: „E rendelet nem zárja ki az Uniót vagy a tagállamokat abból, hogy olyan törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseket tartsanak fenn vagy vezessenek be, amelyek kedvezőbbek a munkavállalókra nézve az MI-rendszerek munkáltatók általi használatával kapcsolatos jogaik védelme tekintetében, vagy abból, hogy a munkavállalók számára kedvezőbb kollektív szerződések alkalmazását ösztönözzék

31 Juri GLOBOCNIK: *Der europäische AI Act (KI-Verordnung)*, <https://www.activemind.legal/de/guides/ai-act/> (letöltés ideje: 2024. 11. 16.).

vagy tegyék lehetővé”, ami azt jelenti, hogy az elsődlegesen alkalmazandó uniós jog koncessziókat köt a belső joggal, és ezzel vagy irányelvve degradálja magát, vagy jogalkalmazási konfliktusok hosszú sorát fogja megnyitni a „kedvezőbb” státus mérlegelésének apropóján.

8. A rendelet előírásai három nagy kategóriába sorolják az MI-rendszereket (elfogadhatatlan kockázattal, nagy kockázattal, alacsony vagy minimális kockázattal járó MI), és míg az utolsó két kategória esetében a rendelet a működésüket szabályozza, addig az első kategóriába soroltak tiltott státust kapnak. Ezek a tilalmak a következő területeket érintik:

a) Olyan gyakorlatok, amelyek képesek öntudatlanul, szubliminális technikák alkalmazásával nagymértékben manipulálni a személyeket, vagy kihasználni bizonyos veszélyeztetett csoportok, például a gyermekek vagy a fogyatékossgal élő személyek sebezhetőségét, hogy oly módon torzítsák magatartásukat, amely számukra vagy más személy számára valószínűsíthetően pszichológiai vagy fizikai károsodást okoz.

b) A felnőtteket érintő egyéb olyan manipulatív vagy kizsákmányoló gyakorlatok, amelyeket az MI-rendszerek elősegíthetnek, az adatvédelemre, fogyasztóvédelemre és digitális szolgáltatásokra vonatkozó hatályos jogszabályok hatálya alá tartozhatnak, amelyek garantálják, hogy a természetes személyek megfelelő tájékoztatásban részesüljenek, és szabadon dönthessenek arról, hogy nem kívánnak profilalkotás vagy más olyan gyakorlat tárgya lenni, amely befolyásolhatja magatartásukat.

c) MI-rendszerek társadalmi pontozásra való használata, ami konkrétan jelentheti:
– hatóságok általi vagy nevükben történő forgalomba hozatalát, üzembe helyezését vagy használatát természetes személyek megbízhatóságának értékelésére vagy osztályozására egy bizonyos időszakon keresztül, közösségi magatartásuk, illetve ismert vagy előre jelzett személyes vagy személyiségi tulajdonságok alapján, oly módon, hogy a közösségi pontszám a következő helyzetek egyikéhez vagy mindkettőhöz vezet;

– arra való használatát, hogy bizonyos természetes személyekkel vagy azok egész csoportjával szemben hátrányos vagy kedvezőtlen bánásmódot foganatosítsanak olyan szociális kontextusban, amely nem függ össze azzal a kontextussal, amelyben az adatokat eredetileg létrehozták vagy gyűjtötték, vagy amely indokolatlan vagy aránytalan közösségi magatartásukhoz vagy annak súlyosságához képest.

d) „Valós idejű” távoli biometrikus azonosító rendszerek használata a nyilvánosság számára hozzáférhető helyeken bűnüldözési célokból, kivéve, ha és amennyiben az ilyen használat az alábbi célok egyikéhez feltétlenül szükséges:

– bűncselekmények konkrét potenciális áldozatainak célzott felkutatása, ideértve az eltűnt gyermekeket is;

– természetes személyek életét vagy fizikai biztonságát fenyegető konkrét, jelentős és közvetlen veszély, illetve terrortámadás megelőzése;

– az európai elfogatóparancs kiadását megalapozó bűncselekmények³² elkövetőinek vagy gyanúsítottjainak felderítése, lokalizálása, azonosítása vagy büntetőeljárás alá vonása, amennyiben e bűncselekmények esetében az érintett tagállam joga szerint

32 A Tanács 2002/584/IB kerethatározata 622. cikkének (2) bekezdése.

e tagállamban a büntetési tétel felső határa legalább háromévi szabadságvesztés vagy szabadságelvonással járó intézkedés.

e) Olyan MI-rendszer forgalomba hozatala, e konkrét célra történő üzembe helyezése vagy használata, amely természetes személyek kockázatértékelését végzi annak érdekében, hogy – kizárólag a természetes személyekre vonatkozó profilalkotás vagy személyiségjegyeik és tulajdonságaik értékelése alapján – felmérje vagy előre jelezze annak kockázatát, hogy egy adott természetes személy bűncselekményt követ el; ez a tilalom nem alkalmazandó azon MI-rendszerekre, amelyek a személyek bűncselekményben való részvételének emberi értékelését támogatják, amely értékelés alapjául már rendelkezésre állnak a bűnözői tevékenységhez közvetlenül kapcsolódó, objektív és ellenőrizhető tények.

f) Olyan MI-rendszerek forgalomba hozatala, e konkrét célra történő üzembe helyezése vagy használata, amelyek az arcképek internetről vagy zártláncú televízió-felvételekből való, nem célzott lekérdezésével arcfelismerő adatbázisokat hoznak létre vagy ilyeneket bővítenek.

g) A természetes személyek érzelmeiből következtetést levonó MI-rendszerek forgalomba hozatala, e konkrét célra történő üzembe helyezése, illetve használata a munkahelyek és az oktatási intézmények területén, kivéve amennyiben az MI-rendszer használata, üzembe helyezése vagy forgalomba hozatala orvosi vagy biztonsági okokból történik.

h) Olyan biometrikus kategorizálási rendszerek forgalomba hozatala, e konkrét célra történő üzembe helyezése, illetve használata, amelyek természetes személyeket biometrikus adataik alapján egyénileg kategorizálnak, hogy ezáltal levezessék vagy kikövetkeztessék faji hovatartozásukat, politikai véleményüket, szakszervezeti tagságukat, vallási vagy világnézeti meggyőződésüket, szexuális életüket vagy szexuális irányultságukat; ez a tilalom nem terjed ki a jogszerűen megszerzett biometrikus adatkészletek – például képek – biometrikus adatok szerint történő jogszerű címkézésére vagy szűrésére, illetve a biometrikus adatoknak a bűnüldözés területén való kategorizálására.

A fentiekből kiderül, hogy az MI-rendelet elsősorban egy „vágyrendelkezés” vagy egy időbeli szabályozási elsőbbségi világrekordot felállító szimbolikus standard. Ennek ellenére ez az értékelés nem lenne teljes, ha röviden nem ismertetném jövőbeni (2025, 2026, 2027) alkalmazásának, működésének lépéseit.

Az első lépés a szolgáltató által elvégzendő vonatkozó megfelelőségértékelés.

A második lépés az önálló, nagy kockázatú MI-rendszerek nyilvántartásba vétele egy olyan uniós adatbázisban, amelyet a Bizottság kezel a nyilvános átláthatóság és felügyelet fokozása, valamint az illetékes hatóságok általi utólagos felügyelet megerősítése érdekében. Ezzel szemben a meglévő termékbiztonsági jogszabályokkal való összhang érdekében a termékek biztonsági alkatrészének minősülő MI-rendszerek megfelelőségértékelését a vonatkozó ágazati termékbiztonsági jogszabályok alapján már létrehozott, harmadik fél által végzett megfelelőségértékelési eljárásokkal összhangban kell elvégezni – a megfelelőség új előzetes újraértékelésére.

A harmadik lépést a nemzeti szinten a tagállamok által kijelölt egy vagy több illetékes nemzeti hatóság, köztük a nemzeti felügyeleti hatóságot teszi meg a rendelet

alkalmazásának és végrehajtásának felügyelete céljából. Ugyanez a feladat az európai adatvédelmi biztosra hárul uniós szinten, mivel ő jár el az uniós intézmények, ügynökségek és szervek felügyeletéért felelős illetékes hatóságként, amennyiben azok e rendelet hatálya alá tartoznak.

Az MI-rendeletet, minden kritika ellenére, nem lehet azzal vádolni, hogy szankciók nélküli ún. „*lex imperfecta*” lenne, ugyanis az 5. cikkben³³ említett MI-gyakorlatok tilalmának be nem tartása legfeljebb 35000 000 EUR összegű, vagy ha az elkövető vállalkozás, az előző pénzügyi év teljes globális éves árbevételének legfeljebb 7%-át kitevő összegű közigazgatási bírsággal sújtandó, a kettő közül a magasabb összegűt kell figyelembe venni, vagy ha az MI-rendszer nem felel meg a gazdasági szereplőkkel vagy a bejelentett szervezetekkel kapcsolatos – az 5. cikkben meghatározottaktól eltérő –, következő rendelkezések bármelyikének, az legfeljebb 15000 000 EUR összegű, vagy ha az elkövető vállalkozás, az előző pénzügyi év teljes globális éves árbevételének legfeljebb 3%-át kitevő összegű közigazgatási bírsággal sújtandó, a kettő közül a magasabb összegűt figyelembe véve (99. cikk).

Nem utolsósorban figyelemre méltó a rendelet által használt új, majdnem propagandisztikus szakterminológia, amely többek között a következő fogalmakban csúcsosodik ki: „*emberközpontú és megbízható MI*”; „*ésszerűen előrelátható rendellenes használat*”; „*forgalomba hozatal utáni nyomkövetési rendszer*”; „*tanítóadatok*”; „*validálási adatok*”, „*validálási adatkészlet*”, „*érzelemfelismerő rendszer*”, „*biometrikus kategorizálási rendszer*”; „*távoli, valós idejű, nem valós idejű biometrikus azonosító rendszer*”; „*súlyos váratlan esemény*”; „*MI-jártasság*”; „*deepfake*”; „*lebegőpontos művelet*”; „*adatkormányzás*”; „*földrajzi, kontextuális, magatartási vagy funkcionális környezet*”; „*események automatikus rögzítése (naplózás)*”; „*ember–gép interfész*”; „*pontosság, stabilitás és kiberbiztonság*”; „*műszaki redundanciamegoldások*”; „*visszacsatolási hurkok*”; „*előtanított összetevők manipulálása vagy modellmérgezés*”; „*felelősségi körök az MI-értéklánc mentén*”; „*gyakorlati kódexek*”; „*MI-szabályozói tesztkörnyezetek*”.

Konklúzióként elmondható, hogy ez a rendelet annyira heterogén szabályozási bozót, hogy érezhető rajta az a tény, hogy szövegezői, alkotói sem értették meg teljesen, miről van szó. Néhány évvel ezelőtt azt gondoltam, hogy az adatvédelmi rendeletnél³⁴ bonyolultabb pótcselekvést vagy túlszabályozást nem lehet elképzelni, de ez messze felülmúlja azt. Enyhítésként idézem a Bizottság állítását, amely így szól: „*Az ellenőrzéshez szükséges szakértelem még csak most halmozódik fel.*”

Az MI-nek csak úgy van értelme, ha az emberek javát szolgálja és ha fokozza az emberek képességeit, de ezzel szemben a rendelet szelleme és kaotikus tartalma egyfajta emberi félelemnek ad hangot, eszünkbe juttatván József Attila verssorait:³⁵

33 Az EP és a Tanács (EU) 2024/1689. rendelete, 5. cikk a tiltott MI-gyakorlatokról.

34 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679. rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet) (EGT-vonatkozású szöveg), <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj> (letöltés ideje: 2024. 11. 16.).

35 JÓZSEF Attila: *Világosítsd föl*, 1936.

*„Nézz a furfangos csecsemőre:
bőmből, hogy szánassa magát,
de míg mosolyog az emlőre,
növeszti körmét és fogát.”*

Az MI-rendelet egy olyan altatódal, amellyel a dajka nem a csecsemőt (MI), hanem a tömegeket próbálja elaltatni, megnyugtatni és magát bátorítani, miközben fogalma sincs arról, hogy kik a szülők, mi a céljuk a csecsemővel, mennyit képes ez önállóan tanulni, fejlődni, és mire képes hosszú távon a „kis gonosz”, ugyanis nem biztos, hogy tudni fogjuk tartani az iramot az MI-vel, ha „teljes életciklusára” gondolunk, de bátorságot meríthetünk abból a sikertelen precedensből, hogy egyszer ősapáink is megpróbálták Bábel-tornyot építeni azért, hogy feljussanak az Istenhez!